

Premise teoretice

Modele naționale și regionale de motivare a migrației potențiale a studenților

Regionalizarea migrației potențiale a studenților din România

Condiționări ale migrației potențiale a studenților din Universitatea București

Concluzii și discuție

Anexe

Imaginea publică dominantă pentru tineretul de azi din România, referitoare la migrația internațională, este cea a unui segment de populație de mare mobilitate efectivă și potențială. Exemplară în acest sens este cifra de 47%, reprezentând procentul tinerilor de 16-35 ani din România care declarau, în cadrul unui sondaj internațional (YMOBILITY) de la sfârșitul anului 2015, că au planuri bine structurate de a pleca în străinătate (Sandu&Tufiș, 2018). Prezența masivă a studenților la târgurile de universități este, iarăși, un indicator semnificativ pentru atracția străinătății în domeniul formării universitare pentru tinerii din România.

Știm însă foarte puțin la modul detaliat-științific, prin cercetare empirică, despre motivația migrației în străinătate, efective sau potențiale, a studenților români. Profilul lor motivațional de emigrare este, foarte probabil, specific. Cât de specific, în context regional, în România? Dar în raport cu studenți din alte țări europene? Dar sub aspectul conținutului motivațional?

Din păcate, nu dispunem de un set de date care să permită răspunsul la toate aceste întrebări. Cel mai recent sondaj la care am avut acces, care dă informații pe temă, este cel realizat în toamna anului 2018 la nivelul Universității București (UB) pe integritate academică (INTEGUNIV). De acolo știm, spre exemplu, că aproximativ o cincime dintre studenții UB intenționau să plece, în următorii cinci ani, la un master în străinătate sau să urmeze un doctorat tot acolo. Preferința de a lucra în străinătate, după terminarea studiilor era și mai puternică, exprimată pentru aproximativ o treime dintre ei (Sandu et al 2018: 88-89).

Știm din analize anterioare că, tendențial, studenții din Universitatea București care, la data sondajului din 2018 avuseseră experiențe de studiu în străinătate, manifestau credințe sau ideologii puternic structurate în respingerea lipsei de integritate academică (Sandu et al. 2018, p. 48). Era normal să fie așa pentru că, tot în cazul aceleiași categorii se înregistra și o mai bună informare în legătură cu normele internaționale de deontologie academică. Raportul de cercetare aferent, publicat în 2019, nu a aprofundat tema pentru a afla detalieri legate de motivația plecării sau specificitatea fenomenului la nivel de licență sau master. Este ceea ce vom realiza în acest material. În plus, pentru a contextualiza fenomenul, cu date mai bogate, vom apela la informații furnizate de sondajul internațional YMOBILITY. Pe un astfel de temelii vom putea spune cât de specifice sunt motivațiile migrației potențiale la studenții români, comparativ cu studenții din alte opt țări europene.

În prima parte a materialului, introducem abordarea teoretică a migrației potențiale ca proiect și stare de spirit. În secțiunea a doua prezentăm profilul de migrație potențială a studenților români comparativ cu profilele de migrație potențială a comunităților studențești din alte opt țări europene. Secțiunea a treia a materialului evidențiază caracteristici ale migrației potențiale a studenților din România prin comparații între regiuni istorico-geografice ale țării. În a patra secțiune a analizei generăm ipoteze asupra migrației potențiale a studenților de la Universitatea din București, pornind de la nivelurile anterioare de analiză și continuăm explorarea fenomenului în cadrul studiului de caz respectiv.

Premise teoretice

Modele naționale și regionale de motivare a migrației potențiale a studenților

Motivația migrației/stabilității potențiale pentru studenți, la nivel european, este extrem de diversă. În sondajul YMOBILITY anterior menționat au fost intervievați aproximativ 30 de mii de tineri cu vârsta între 16-35 de ani și au fost intervievați, în nouă dintre țările Uniunii Europene, în legătură cu rațiunile sau motivația pentru care decid să plece în altă țară sau să rămână stabili la rezidența pe care o au. Pentru a înțelege mai bine cazul românesc am selectat din această bază de date numai tinerii de 18-25 de ani care au declarat, la data sondajului, că erau în situația de studenți¹. Pornind de la un set de 15 motive, evaluate de către respondenți sub aspectul importanței acordate în luarea deciziei de migrație/stabilitate am ajuns la nouă grupări (Anexa 1) esențiale pe totalul celor nouă țări implicate în proiect (Germania, Suedia, Marea Britanie ca țări de imigrare, Romania, Slovacia și Letonia ca țări de emigrare iar Irlanda, Spania și Italia ca țări de emigrare-imigrare).

Profilul specific de țară sub aspectul importanței motivelor în luarea deciziei de mobilitate, pe țări, este prezentat în tabelul 1. Profilurile motivaționale de migrație potențială sunt specifice pentru fiecare dintre cele trei categorii de țări incluse în analiză. **Studenții din România se aseamănă cel mai mult, cum era de așteptat, cu cei din Letonia și din Slovacia. Motivele de importanță maximă pentru intențiile de plecare în străinătate în aceste trei țări sunt cele legate de salarizare, ocupare pentru cariera dorită, locuire și oportunitățile de a apela la detașări prin întreprinderile din țara de origine.** Similitudinea maximă pentru studenții români este înregistrată în raport cu studenți din Letonia. Foarte probabil ca similitudinea respectivă să aibă ca fundament tocmai slaba dezvoltare economică a celor două țări².

Prin contrast, studenți din țările de imigrare declară planuri de migrație în străinătate motivate în special prin dorința de a avea mai bune perspective de educație și formare profesională, servicii publice de mai bună calitate, bazate pe responsabilizare instituțională (transparență) și mai bune condiții de îngrijire a sănătății. Orientarea motivațională de acest gen este specifică mai ales studenților din

Germania și Suedia. Intențiile de emigrare din Marea Britanie sunt stimulate în special prin aspirații de climă și stil de viață (cazul migrației consistente spre Spania).

Tinerii din țările de emigrare-imigrare (Irlanda, Spania, Italia) sunt orientați în deciziile lor de migrație prin motive de intensitate intermediară între cele specifice țărilor de emigrare sau de imigrare. Pentru Italia și Spania pare să fie specific, în plus, o intensă motivare de plecare a studenților în străinătate pentru a fi împreună cu rudele și prietenii de acolo. Irlanda, cum era de așteptat, este caracterizată, în plus, prin motivarea studenților ei de a migra pentru condiții dorite de climă și stil de viață (similar cu orientarea motivațională a studenților din Marea Britanie).

Tabel 1. Intensitatea motivațiilor invocate de studenți din nouă țări europene pentru intenția de a pleca în străinătate în următorii cinci ani de zile

Rațiuni invocate pentru potențiala plecare în străinătate în următorii cinci ani (indici de motivare a intenției de plecare)	Romania	Letonia	Slovacia	Irlanda	Italia	Spania	Marea Britanie	Germania	Suedia
	Țări de emigrare			Țări de emigrare-imigrare			Țări de imigrare		
	Romania	Letonia	Slovacia	Irlanda	Italia	Spania	Marea Britania	Germania	Suedia
salarii	57.1	57.5	53.9	52.8	52.4	49.5	48.6	46.0	45.8
ocupare pentru carieră dorită	56.5	55.4	51.6	53.2	54.1	51.3	48.8	46.8	46.7
detașare prin companie	56.0	53.3	51.4	51.6	51.5	48.9	49.6	48.1	47.1
locuire	52.5	54.6	51.5	50.0	48.7	48.4	49.5	49.7	49.2
stil de viață și climă	51.8	51.9	48.2	54.5	48.7	48.2	52.6	50.6	48.8
familie și prieteni	47.5	45.1	50.2	50.7	56.0	52.4	50.1	50.0	53.0
capital uman (educație și câștigare noi abilități profesionale)	44.8	46.7	50.0	48.9	46.4	46.4	50.4	53.6	52.5
calitatea vieții și sănătate	44.6	44.9	49.9	47.5	49.4	53.2	48.9	51.3	52.6
servicii publice de calitate (transparență instituțională și servicii publice)	44.5	47.4	50.7	49.2	46.8	50.3	50.9	53.0	53.3

Sursa de date: sondaj YMOBILITY, 2015, tineri de de 18-25 ani, cu intenții de migrație structurate în următorii cinci ani. N=3531. Date ponderate. Cifrele reprezintă valori medii ale scorurilor factoriale considerate ca indici de motivare a intenției de plecare. Ulterior, scorurile factoriale au fost transformate, pentru a fi mai ușor de citit, în scoruri Hull, cu variația între 0 și 100. Exemplu: pe o scală de la 0 la 100, valoarea medie a indicelui de importanță acordată salariilor în motivare imigrării pentru tinerii români (elevi și studenți) de 18-25 de ani era, în sondajul YMOBILITY de 57.1. Prin umbrire am marcat valorile maxime de profil, pe rând.

Tabloul realizat prin analiza din tabelul 1 trebuie luat, însă, cu rezerve. Nu știm cât din ceea ce am evidențiat ca specific este efect de context național, de țară, și cât provine din particularități de culegere a datelor sau din structura eșantioanelor. În consecință, pentru aprofundarea analizei vom încerca să vedem care este efectul specific de țară asupra fiecăruia dintre cele nouă tipuri de orientare motivațională, ținând sub control, ca într-un experiment, efectele unor caracteristici socio-demografice ale subiecților (vârstă, gen, educație, mediu rezidențial, nivelul de dezvoltare a regiunilor de origine etc).

Noua analiză (Tabelul 2) confirmă, în bună măsură, dar și nuanțează rezultatele anterioare. Motivația pentru intențiile de migrație rămâne diferențiată pe cele trei categorii de țări de emigrare, imigrare și emigrare-imigrare. **Letonia, România și Slovacia apar ca țări de maximă favorizare a motivației salariale.** În plus, din comparația coeficienților de regresie corespunzători, aflăm că motivația salarială este de maximă intensitate, în aceste țări, comparativ cu intensitatea celorlalte tipuri de motivație a migrației potențiale.

Tabelul 2 . Predictori pentru variația indicilor de importanță a motivației de plecare în străinătate în următorii cinci ani

Predictori	loc de muncă			capital social	capital uman	comunități și regiuni			
	salarii	detașare prin companie	ocupare pentru cariera dorită	familie și prieteni	educație și abilități profesionale	locuire	stil de viață și climă	calitatea vieții și sănătatea	servicii publice de calitate
Constantă	56.358 ***	82.393 ***	64.891 ***	31.012 **	45.543 ***	81.132 ***	67.855 ***	26.028 *	26.561 *
Germania	-3.359 ***	-.462	-4.259 ***	-3.460 ***	7.710 ***	1.713 *	2.897 ***	-2.783 **	2.098
Suedia	-2.420	-.304	-3.609 ***	-.326	5.728 ***	2.128	1.406	-2.426	1.216
Marea Britanie	-.944	1.090	-2.545	-3.275 **	5.602 ***	2.517 *	5.274 ***	-6.154 ***	.026
Irlanda	5.179 ***	6.985 ***	4.883 **	-3.009 ***	4.330 ***	6.127 ***	7.264 ***	-9.163 ***	-3.656 **
Italia	2.328 **	2.015 *	2.296 **	3.341 ***	.525	-.154	.494	-3.259 ***	-3.072 ***
Romania	7.845 ***	5.346 ***	5.404 **	-2.607	-1.223	2.779 *	2.344	-6.486 ***	-4.195 *
Letonia	8.168 ***	2.850 ***	3.575 ****	-5.584 ***	.904	4.814 ***	2.432 ***	-6.616 ***	-1.502
Slovacia	4.229 **	1.644	.360	-.623	3.544 **	2.273 *	-.614	-2.085	1.194
urban (1 da, 0 nu)	1.131	2.153 *	1.826 *	-.182	-2.966 **	.789	1.072	-1.456	-2.241 *
GDP per capita ca % din media UE, 2015,NUTS2	-1.116	-1.175	-1.471	1.715	.858	-.615	-1.222	2.017	1.287
speranța de viață la naștere, 2015,NUTS2	-1.623	-7.403 ***	-2.588 ***	3.914 ***	-1.402	-8.066 ***	-3.178 **	5.420 ***	4.710 ***
vârstă	.250	.166	.194	-.118	.197	.269 *	-.041	-.289 *	-.090
bărbat (1 da, 0 femeie)	-1.070	-.685	-2.261 ***	.149	2.422 ***	-.314	-.939	2.076 **	1.240
educ. terțiară (1 da, 0 nu)	.096	.257	.378	-2.158 ***	.284	-.042	.568	.010	-.482
educ. secundară (1 da, 0 nu)	-2.210 **	-.933	-2.730 **	-.921	1.226	-.251	-.188	.967	.604
migrant revenire (1 da, 0 nu)	-1.488	-3.917 ***	-.435	2.211 *	-1.723	-4.805 ***	.171	5.145 ***	4.466 ***
R2	0.078	0.055	0.092	0.058	0.066	0.039	0.034	0.08	0.063

Sursa de date: sondaj YMOBILITY, 2015, studenți și elevi de 18-25 ani, cu intenții de migrație structurate, în următorii cinci ani. N=2625 studenți cu intenții structurate de emigrare în următorii cinci ani de zile. Date ponderate. Modele de regresie OLS cu indici de motivare a migrației potențiale ca variabile dependente, descrise în anexa 1. Cifrele din tabel sunt coeficienți de regresie parțială. Nivel de semnificație a coeficienților 0.001 ***, 0.01 **, 0.05 ***. Categorie de referință pentru țara de reședință - Spania. Exemplu: rezidența în Letonia este un predictor semnificativ al motivației prin salarizare a intenției de emigrare, la nivelul p=0.001, comparativ cu rezidența în Spania. Rulare în STATA, cu adoptarea opțiunii cluster, funcție de regiunea NUTS2 (=134 clustere) pentru corectarea lipsei de independență a cazurilor (reziduurilor) în cadrul aceleiași regiuni și, implicit, pentru a calcula erori standard robuste. Pentru detalii tehnice asupra apelării la erori standard robuste vezi Hox, 2010: 261-263.

Prin contrast, impactul maxim al țărilor dezvoltate, de imigrare, se exercită asupra motivației centrate pe capitalul uman, pe sporirea nivelului propriu de educație sau a abilităților profesionale prin migrație. Numai în Slovacia, cea mai dezvoltată dintre cele trei țări de emigrare, se înregistrează un puternic efect de țară asupra nivelului de motivație a migrației potențiale prin intenția de investire în capitalul uman.

Țările de emigrare-imigrare, Italia și Irlanda (Spania nu apare în Tabelul 2 pentru că este considerată drept categorie de referință) par să fie mai apropiate ca profil cauzal de cele de emigrare mai mult decât de cele de imigrare. Le este specific un nivel ridicat al motivațiilor legate de locul de muncă – salarii, detașare, carieră profesională – apropiat de cel din România și Letonia.

Motivația de migrație pentru realizarea unei cariere profesionale este maximă în țări de emigrare și în cele de migrație mixtă (emigrare și imigrare), dar semnificativ foarte mică în cele de imigrare. În această configurație, surprinde valoare maximă a importanței pe care studenții români o acordă motivației legate de carieră în structurarea intenției de plecare în străinătate. De ce este așa? Probabil pentru că gradul de frustrare este maxim aici, în contextul celor nouă societăți, în legătură cu deficitul de proceduri de asigurare a unor parcursuri optime de carieră profesională. Dacă citim în același registru cifrele de minim din tabelul 2 rezultă că frustrarea legată de parcursurile de carieră

profesională este minimă în Germania și în Suedia. Altfel spus, studenții care își declară intenția de a emigra temporar din Germania și din Suedia sunt foarte puțin motivați în acest sens de problemele asociate cu parcursul de carieră profesională.

Pe total eșantion de studenți din sondajul YMOBILITY se constată și faptul că migrația potențială pentru carieră este specifică studentelor din orașele din regiunile de tip NUTS2 relativ sărace din punct de vedere social (cu valori reduse ale speranței de viață la naștere). Faptul trimite la ipoteza că, mai ales în orașele din astfel de regiuni, pentru tinerele studente, este resimțit, la locul de origine, deficitul de reglementări pentru a asigura parcursuri atractive de carieră profesională.

Motivația intenției de plecare asociată cu dorința de a găsi un alt mediu de stil de viață și o climă mai plăcută este specifică, în cel mai înalt grad, studenților din Irlanda și din Marea Britanie. Deși mai puțin intens, efectul de țară asupra intensității motivației de stil de viață este semnificativ și în cazul studenților din Germania și Letonia. Reamintim că factorul în discuție este măsurat (Anexa 1) prin motive referitoare la stilul de viață și la condițiile climatice care pot fi atinse prin proiectele de migrație/stabilitate rezidențială. Altfel spus, studenții care obțin un scor ridicat pe acest factor sunt cei care ar dori să plece în străinătate fie pentru a practica un alt stil de viață, fie pentru o altă climă la destinație, fie din ambele motive. În cazul studenților britanici, irlandezi, germani și letonieni este probabil că motivația legată de climă este esențială. Preferința britanicilor pentru turismul în Spania este ilustrativă în acest sens.

Constatările pentru Germania sunt consistente cu analize anterioare asupra motivației de primă migrație efectivă a tinerilor reveniți din străinătate pentru un interval de vârstă mai larg, de 16-35 de ani (Sandu, Toth, Tudor, 2018), folosind tot date din sondajul YMOBILITY. Și în cazul respectiv se constată o asociere semnificativă între locuirea tinerilor în Germania, pe de o parte, și motivația de stil de viață reconstituită pentru prima migrație în străinătate. Rezultă că invocarea stilului de viață ca motivație pentru intenția de plecare face parte dintr-o cultură societală puternic orientată în sensul respectiv, valabilă atât pentru prima migrație efectivă cât și pentru intențiile de remigrare de la studenți.

Revenind, pentru aprofundare, la datele din tabelul 2 notăm că migrația de stil de viață, are o determinare semnificativă și dincolo de contextul național sau societal. La nivelul întregului eșantion de studenți din cele nouă țări incluse în sondajul YMOBILITY a fost constată o propensiune mai mare de justificare a intenției de migrare prin rațiuni de stil de viață la studenții din regiunile de tip NUTS2 relativ sărace sub aspect social (speranță de viață la naștere redusă).

Tot în seria determinărilor socio-culturale ale intențiilor de plecare în străinătate sunt și motivele referitoare la calitatea serviciilor publice. În țări precum Irlanda, Italia și România tipul respectiv de motivație este de foarte slabă intensitate. (Spre aceeași constatare duc și datele din tabelul 1.) Aspirația pentru servicii publice de calitate prin migrație se înregistrează în special la cei din rural, reveniți din străinătate, rezidenți în regiuni dezvoltate din punct de vedere social. **Experiența de viață în altă societate, specifică studenților-migranți de revenire, este cea care a contribuit substanțial**

la sporirea nivelului lor de aspirații, și implicit, la evaluările mai severe pe care le fac în legătură cu calitatea serviciilor publice de acasă.

Schimbarea modului de analiză prin trecerea de la simpla relație între două variabile la cea cu variabile multiple, de la tabelul 1 la tabelul 2, aduce schimbare majoră în tabloul explicativ. În aproximarea permisă prin analiza din primul tabel, notăm faptul că motivația legată de prezența rudelor și a prietenilor în străinătate pentru intenția de plecare în străinătate era maximă în Italia, Spania și în Suedia și minimă în țări de emigrare (România și Letonia). În situația în care analiza cauzală devine adecvată și operează cu variabile de control, ca într-un experiment științific, imaginea cauzală se schimbă. Efectul de țară asupra acestui gen de motivație devine minor și oricum, se limitează la o singură țară. **Numai Italia este locul în care, toate celelalte condiții fiind egale, probabilitatea de a invoca motivația capitalului social de la destinație rămâne semnificativă și pozitivă.** Pentru studenții din Marea Britania, Irlanda și Germania rudele sau prietenii din străinătate contează foarte puțin în deciziile de migrație. Distincția dintre țări de emigrare și cele de imigrare nu mai operează în această configurație cauzală.

Ceea ce pare să fi schimbat complet imaginea cauzală este experiența personală de migrație și nivelul de dezvoltare al regiunii din interiorul țării de referință. **Propensiunea de a apela la motivația de tip capital social în străinătate este semnificativ mai mare în cazul migranților de revenire, cu nivel de educație primar sau secundar, care trăiesc în regiuni de tip NUTS2 mai dezvoltate din punct de vedere social.** Acum înțelegem de ce țări de emigrare precum România înregistrează, la o analiză simplă, bivariată, un nivel ridicat de motivație de plecare în străinătate prin rețele sociale de rudenie sau prietenie. Cu un număr mare de migranți în străinătate de dată relativ recentă o astfel de țară tinde să aibă un număr mai mare de migranți de revenire, în special în regiunile ei bogate, pentru care există motivație de revenire.

Nu este vorba, în consecință, de un efect de țară, ci de unul de interacțiune între dezvoltarea regională din țara de origine și migrația de revenire, figurat detaliat în graficul 1.

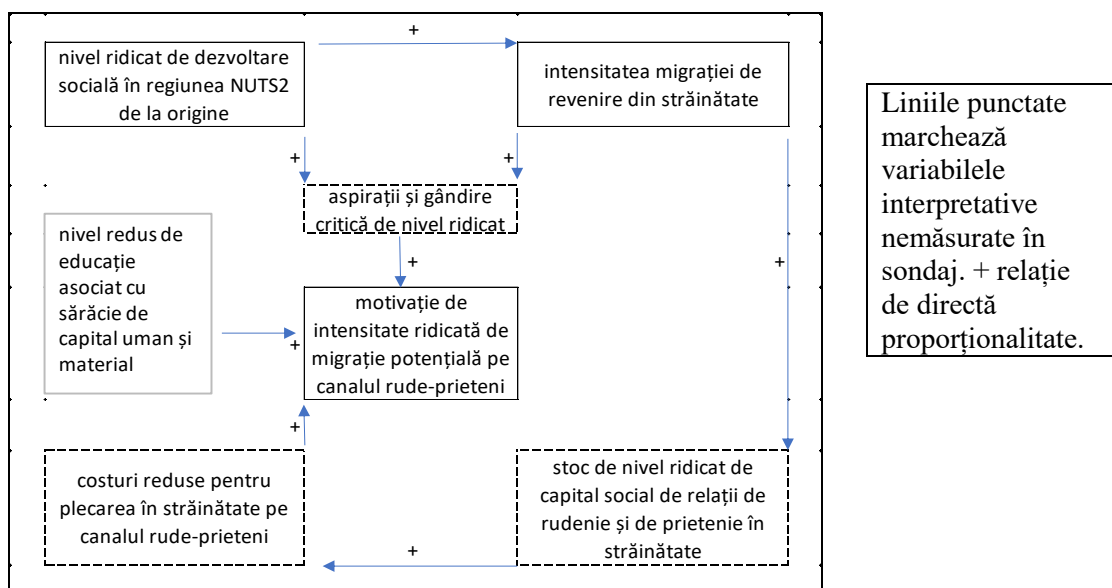

Figura 1. Ipoteză interpretativă asupra configurației explicative pentru variația motivației de rețele sociale în migrația potențială a studenților

Rețeaua cauzală care duce de la nivelul de dezvoltare a regiunii subnaționale la motivația de rețea a migrației trece nu numai prin migrația de revenire ci și prin bucla gândirii critice regionale favorizate de experiența de locuire în străinătate sau de nivelul ridicat de dezvoltare regională la origine. În aceeași configurație cauzală complexă este integrată și educația personală.

La un nivel relativ redus al acesteia, relațiile familiale și de prietenie sunt esențiale pentru a facilita migrația. Pentru studenți, dat fiind nivelul lor de educație relativ ridicat, plus oportunitățile instituționale de mobilitate pe care le au, familiile și rudele sunt mai puțin importante în ecuația mobilității potențiale.

Un alt factor de motivare a migrației potențiale asociat cu dezvoltarea regională și migrația de revenire este calitatea vieții și condițiile de îngrijire a sănătății la destinație. Acesta este singurul factor motivațional pentru care nu înregistrăm un efect de țară de sens pozitiv și de mărime semnificativă. Mecanismele cauzale care duc la manifestarea sa sunt, ca și în cazul motivației de carieră profesională, asociate mai ales cu nivelul de dezvoltare regională și cu migrația de revenire (Figura 2).

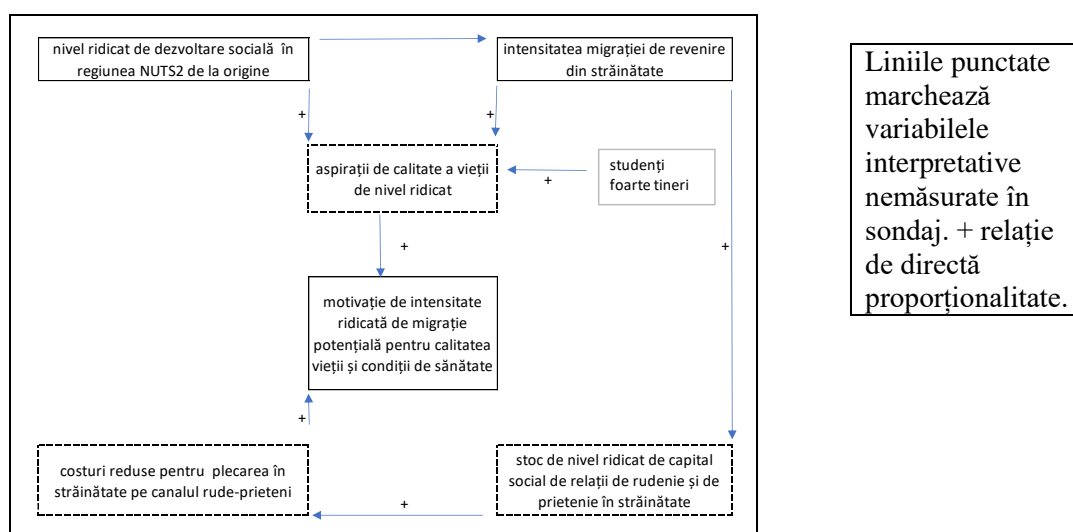

Figura 2. Ipoteză interpretativă asupra configurației explicative pentru variația motivației de legată de calitatea vieții și sănătate în migrația potențială a studenților

Condiționări regionale de dezvoltare socială ale motivației de migrație potențială se înregistrează și pe dimensiunile carieră dorită, stil de viață și locuire. Pentru aceste trei conținuturi motivaționale, însă, impactul dezvoltării regionale intrasocietale este negativ. Justificarea migrației potențiale pentru o mai bună carieră profesională se manifestă mai ales în regiunile de origine relativ sărace. Același tip de relație apare și pentru motivația de stil de viață și locuire pentru emigrarea potențială.

În procesul de specificare regională a migrației potențiale vom trece, în continuare, la aprofundarea analizei prin comparații ale profilurilor de condiționare a fenomenului în interiorul unei

singure țări, România, folosind date din aceeași sursă a sondajului internațional YMOBILITY. Dacă trecem de la regiuni de tip NUTS2, folosite în analizele anterioare, la regiuni istorice în interiorul aceleiași țări, vom constata diferențieri semnificative ale motivațiilor de migrație potențială? Probabil ca „da”. În ce sens? Diferă motivația intenției de plecare în străinătate din regiunea orașului capitală a României, București, de modelul de motivație specific Transilvaniei sau regiunilor estice ale țării? Întrebările le formulăm în continuarea procesului de contextualizare a migrației potențiale din Universitatea București pe care îl vom trata în ultima parte a materialului.

Regionalizarea migrației potențiale a studenților din România

Analizăm, în continuare, în acest subcapitol, selectivitatea regională a motivațiilor migrației potențiale a studenților din România³. Menținem, prin această opțiune, interesul pentru selectivitatea motivației de migrație potențială funcție de unitățile teritoriale analizate (țări și regiuni de tip NUTS2 în Tabelul 2).

O primă imagine, strict descriptivă este dată în Tabelul 3. Cea mai puternică motivație pentru migrația potențială se înregistrează pentru studenții bucureșteni, din regiunea de dezvoltare București-Ilfov (media indicelui de referință de 60). Motivația respectivă este semnificativ mai intensă decât cea pentru regiunile estice ale țării, respectiv Nord-Est și Sud-Est⁴. A doua motivație de migrație potențială pentru studenții bucureșteni este cea referitoare la oportunitățile de a avea o carieră de succes, mult mai mari în străinătate decât în țară. De data aceasta, polaritatea regională, cu diferențe statistice semnificative, este între maxima de la București și minima din regiunile sudice ale țării (Sud-Muntenia și Sud-Vest ca regiuni de dezvoltare situate în sudul țării). Contextul obiectiv este legat de efectele motivaționale ale celei mai dezvoltate regiuni a țării, București, și regiunile sudice, relativ sărace.

Tabelul 3. Valori medii ale indicilor de motivare pentru studenții cu intenții structurate de migrație potențială pe regiuni istorico-geografice ale României

Indici ai motivației de migrație potențială referitori la..	Regiuni istorico-geografice				Total
	București +Ilfov	Regiuni estice NE+SE	Transilvania	Regiuni sudice SM+SV	
salarii	60.0	55.4	57.1	55.8	57.3
ocupare pentru cariera dorită	58.8	55.9	57.0	51.9	56.6
detașare prin companie	57.4	57.1	54.5	56.9	56.3
educație și abilități profesionale	44.3	44.1	44.0	51.3	44.9
familie și prieteni	45.7	47.0	48.8	48.5	47.4
servicii publice de calitate	42.4	45.6	44.4	46.0	44.3
locuire	53.5	53.3	51.3	54.3	52.8
stil de viață și climă	54.4	51.7	49.6	53.5	52.0
calitate vieții și sănătatea	43.1	45.1	45.5	42.5	44.4

Sursa de date: sondaj YMOBILITY, studenți din România care au intenții structurate de plecare în străinătate. N=218. NE - regiune Nord-Est, SE - regiunea Sud-Est, Transilvania - regiunile de dezvoltare Centru+Nord-Vest+ Vest, SM – regiunea de dezvoltare Sud-Muntenia iar SV- regiunea de dezvoltare Sud-Vest (=Oltenia ca regiune istorică).

În afara diferențierilor de intensitate a motivației de migrație potențială nu mai sunt de notat decalaje semnificative pe alte dimensiuni de orientare motivațională în cadrul Tabelului 3. Faptul este semnificativ pentru o posibilă ipoteză de relativă omogeneitate a motivațiilor de migrație la nivelul regiunilor istorico-geografice cu care lucrăm aici⁵.

O primă verificare a ipotezei anterior menționate o putem face cu aceleași date folosind, însă un instrument de analiză mai fină (Tabelul 4). Vom considera fiecare dintre cele nouă dimensiuni de orientare motivațională astfel încât, pentru studenții din România, valorile ei să fie estimate funcție de regiunile istorico-geografice și, în plus, de încă două variabile importante pentru motivație – experiența de migrație a celui interviuat și categoria de gen. Acestea din urmă au rolul unor ”variabile de control” în analiza efectelor de rezidență regională.

Profilul de motivație al regiunii de dezvoltare București-Ilfov (Tabelul 4) este comparat cu cel al regiunii istorice Transilvania și al regiunilor estice (cumulare regiuni de dezvoltare Nord-Est și Sud-Est), menținând drept categorie de referință în analiză regiunile sudice (cumulare regiuni de dezvoltare Sud-Vest și Sud-Muntenia).

Din această comparație rezultă că studenții din regiunea orașului capitală București sunt motivați în mod specific, diferit față de cei din restul regiunilor României, de **obținerea unor salarii mai mari în procesul de structurare a intențiilor lor de migrație**. Independent de această motivație strict economică, acționează semnificativ și motivația autorealizării profesionale prin migrația spre alte țări unde pot avea condiții mai bune pentru parcurgerea carierei profesionale dorite. În fapt, **motivația pentru autorealizare prin cariera profesională dorită este, pentru studenții bucureșteni, cea mai puternică dintre toate cele nouă tipuri de migrație potențială**, indiferent de universitatea din orașul capitală în care învață. Noua analiză confirmă faptul, constatat și prin abordarea anterioară din Tabelul 3, care a evidențiat faptul că motivația salarială a studenților bucureșteni este mai puternică.

Rezultatele de analiză din Tabelele 2 și 4 nu sunt pe deplin comparabile, dată fiind bogăția mult mai mare de predictorii în primul tabel cu date pentru toate cele nouă țări din analiză. În pofida acestui fapt, putem reține ipoteza că în plan intern, la nivelul comparațiilor inter-regionale, motivația de migrație potențială a studenților români de maximă importanță este cariera profesională, urmată de salariu. Atunci când comparațiile se fac în principal între țări (Tabelul 2), salariul apare ca principală motivație. Desigur, cu date adecvate, ipoteza rămâne să fie validată. Cu datele pe care le avem, însă, aceasta rămâne una relevantă. Implicația ei pentru politicile de migrație și de dezvoltare este una foarte importantă. Este temei pentru a accentua pe ideea că **studentul-migrant actual sau potențial din România nu este numai sau în principal agent economic ci și sau mai ales unul socio-profesional**.

Acesta aspiră la o țară ”ca afară”, ca în majoritatea țărilor din Uniunea Europeană, în care **aranjamentele instituționale să permită nu numai salarii mai mari ci și autoîmplinire sau carieră profesională cu tot ce înseamnă aceasta – selecție profesională meritocratică, previzibilitate a traseului profesional, transparență etc.**

Tabelul 4. Predictorii regionali ai motivațiilor de migrație potențială a studenților din România

Variabile dependente: indici referitori la motivația migrației potențiale	constanta	Predictori					R2
		București +Ilfov	NE+SE	Transilvania	migrant de revenire	gen masculin	
salarii	55.59	4.99**	1.333	2.200	-4.347	-1.204	0.05
ocupare pentru cariera dorită	53.12	6.495**	4.675*	4.681*	-2.098	-1.776	0.06
detașare prin companie	57.32	0.879	0.302	-2.064	-4.570	-1.725	0.03
educație și abilități profesionale	49.00	-5.098	-6.207*	-6.005*	5.484	0.761	0.03
familie și prieteni	48.58	-2.723	-0.202	0.497	3.684	-0.537	0.02
servicii publice de calitate	43.25	-2.630	-0.433	-0.632	4.505	3.86**	0.04
locuire	53.50	0.382	0.097	-1.843	-5.537	-0.601	0.02
stil de viață și climă	51.22	2.278	-1.013	-2.835	-3.414	2.275	0.05
calitate vieții și sănătatea	43.92	-0.796	1.541	1.678	2.831	-0.118	0.02

Sursa de date: sondaj YMOBILITY, studenți din România care au intenții structurate de plecare în străinătate. N=218. Pe fiecare rând din tabel este reprezentată câte o ecuație de regresie având ca variabilă dependentă un indice al motivației de migrație potențială. Pentru definirea indicilor respectivi vezi anexa 3. Niveluri de semnificație ale coeficienților 0.05 *, 0.01 **, 0.001 ***. NE - regiune Nord-Est, SE - regiunea Sud-Est, Transilvania - regiunile de dezvoltare Centru+Nord-Vest+ Vest. Categoria de referință pentru regiunile istorico-geografice incluse în regresia de predictorii este cea a regiunilor sudice ale țării, construită prin agregarea regiunilor de dezvoltare Sud-Muntenia și Sud-Vest (Oltenia).

Surprinzător faptul că experiența migrației de revenire atunci când este considerată numai la nivelul studenților din România nu mai contează semnificativ (Tabelul 4), comparativ cu rolul aceluiași factor la nivelul tuturor țărilor incluse în sondajul asupra migrației tinerilor din nouă țări europene (Tabelul 2). Greu de spus de ce România este altfel din acest punct de vedere. Probabil că factorul respectiv nu apare ca semnificativ la nivelul României datorită unei slabe specificări (din lipsă de date) la nivelul subșantionului pentru această țară. Vom relua analiza cu alte date la nivelul Universității București.

Cu aceste specificări referitoare la motivațiile de migrație potențială, realizate pe baza datelor din sondajul internațional YMOBILITY putem trece la prezentarea particularităților de migrație potențială din Universitatea București.

Condiționări ale migrației potențiale a studenților din Universitatea București

Ipoteze. Constatările rezultate din compararea profilelor de migrație potențială pot oferi o bază pentru formularea unor ipoteze referitoare la cazul studenților din Universitatea București (UB). Este de așteptat ca profilurile de migrație potențială să fie apropiate de cele identificate pentru studenții români în baza datelor din sondajul internațional YMOBILITY. Sondajul INTEGUNIV realizat pe

studenții din UB în 2018 nu poate fi considerat, în niciun fel, ca fiind reprezentativ pentru studenții din România. UB este totuși principala universitate a țării și indicatorii de măsurare în cele două sondaje (YMOBILITY și INTEGUNIV) diferă consistent. Chiar în aceste condiții caracteristici ale migrației potențiale a studenților români identificate în sondajul internațional ar fi de așteptat să fie regăsite la nivelul principalei universități din țară. Mai exact, ne așteptăm ca:

H1. Ponderea studenților din UB care declară că intenționează să plece în străinătate în următorii cinci ani să fie ridicată, la un nivel peste media identificată pentru studenții români din sondajul internațional.

H2. Motivația profesional-economică a migrației potențiale la studenții bucureșteni să fie de intensitate mai mare decât cea educațională, în concordanță cu situația la nivel național. Mai exact, motivațiile legate de locurile de muncă s-au dovedit a fi mai puternice decât cele educaționale în sondajul YMOBILITY pentru România (Tabelul 2). Corespunzător, ne așteptăm ca motivația pentru lucru să fie mai importantă decât cea pentru studii în străinătate și la studenții de la UB intervievați în sondajul INTEGUNIV.

H3. Experiența de migrație în străinătate și elemente de gândire critică să se regăsească mai mult în profilul studenților cu intenții de migrație comparativ cu cei care manifestă intenții de stabilitate. Așteptarea este conformă cu rezultate ale analizelor de motivație a migrației potențiale în cazul YMOBILITY (figurile 1 și 2).

Intensitatea intențiilor de migrație. Intențiile studenților de plecare în străinătate în următorii cinci ani de zile erau, în Universitatea București, în perioada sondajului INTEGUNIV din toamna anului 2018, structurate pentru aproximativ 43% dintre cei intervievați și care au răspuns la întrebare (Tabel 5). Procentul este sub cel așteptat prin ipoteza 1, anterior menționată. La nivelul studenților de la licență, însă, procentul respectiv era substanțial mai mare, de 51%, concordant pe acest segment cu așteptarea formulată în ipoteza anterior menționată. Proiectele de plecare în străinătate se structurează, după cum rezultă din datele tabelului în discuție precumpănitor în perioada licenței. Similar, perioada cea mai bogată în semnificații, - de plecare în străinătate pentru studiu și licență -, revine tot celor de la licență (23%). La cealaltă extremă, intențiile cele mai puternice de stabilitate rezidențială apar la studenții de la master și de la doctorat, cu aproape două treimi de stabilitate rezidențială.

Tabelul 5. Intenția de a pleca în străinătate în următorii cinci ani la studenții din Universitatea București (%)

Nivel de studii	Intenție de a migra în străinătate în următorii cinci ani pentru ...				Total	
	nu intenționează	studiu	lucru	studiu si lucru	%	N
licență	49	14	14	23	100	563
master	64	12	11	12	100	413
doctorat	68	11	12	9	100	145
total	57	13	13	17	100	1121

Sursa de date: sondaj INTEGUNIV 2018. Peste 3000 de studenți nu au răspuns la întrebările referitoare la intenția de migrație. Prin umbrire sunt marcate celulele din tabel cu asocieri semnificative între valoarea de rând și cea de coloană (reziduuri standardizate ajustate). Ponderile din tabel au o mare stabilitate, rămânând practic neschimbate și după repetarea calculelor pe 2000 de eșantioane generate din cel rezultat efectiv din sondaj (procedura de bootstrapping din SPSS)

Tipologia migrației potențiale este puternic diferențiată nu numai pe cicluri de educație ci și în raport cu facultatea din Universitatea București (Tabelul 6).

Intenția de migrație în străinătate numai pentru studii este specifică disciplinelor umaniste (limbi și literaturi străine, istorie și teologie) și dreptului, din zona științelor sociale. Intenția de migrație pentru studiu și lucru este specifică studenților de la matematică iar stabilitatea rezidențială maximă se înregistrează mai ales la studenții de la psihologie. De ce este așa ar fi de aflat prin cercetări aprofundate. Deocamdată putem formula numai ipoteze. **Este de presupus că disciplinele cu studenți cu mobilitate potențială maximă au particularități de conținut dar și de oferte de locuri de muncă asociate după absolvire, specifice.** A studia limbi străine, spre exemplu, trimite direct la necesitatea de a continua studiile în străinătate pentru practicarea limbilor străine iar, pe de altă parte, la frustrări legate de dificultățile de a găsi ușor locuri de muncă în țară care să implice numai formarea din facultate. Similar, formarea ca istoric nu poate decât să beneficieze de extindere a ariei de învățare și la alte contexte naționale decât cel specific mediului din România. Este de lămurit și care este situația cu accesul la locuri de muncă în România pentru absolvenții de istorie.

Tabelul 6. Intenții de plecare în străinătate ale studenților din Universitatea București pe facultăți (%)

	Intenție de a migra în străinătate în următorii cinci ani pentru ...				Total
	nu intenționează	studiu	lucru	studiu si lucru	
Drept	48	28	7	17	100
Teologie	65	26	2	7	100
Istorie	35	24	22	20	100
Limbi și Literaturi Străine	53	21	13	13	100
Filosofie	47	21	8	25	100
Matematică	48	9	15	28	100
Administratie publică	52	12	19	17	100
Litere	55	17	16	13	100
Sociologie	61	8	13	18	100
Geografie	63	10	10	16	100
Psihologie	75	9	8	8	100
Alte	53	6	17	24	100
Total	57	13	13	17	100

Sursa de date: sondaj INTEGUNIV 2018. Prin umbrire sunt marcate celulele din tabel cu asocieri pozitive semnificative între valoarea de rând și cea de coloană (reziduuri standardizate ajustate). Prin bold sunt marcate situațiile de dezasociere semnificativă între valoarea de coloană și cea de rând.

În legătură cu tendința de mare stabilitate rezidențială a studenților de la psihologie nu putem decât să formulăm ipoteza că piața forței de muncă din România, în acest domeniu, ar putea fi favorabilă angajărilor în mai mare măsură decât pentru alte științe sociale (cabinete de consiliere psihologică, cerințe de testare a forței de muncă etc.).

Ca orice tabel construit numai prin intersectarea a două variabile, rezultatele pot fi înșelătoare, dat fiind faptul că nu există variabile de control. Am introdus astfel de variabile în Tabelul 7. Aici putem constata cu mult mai mică probabilitate de eroare care este efectul net sau specific al facultății din cadrul Universității București asupra intențiilor de emigrare, indiferent de scopul plecării.

Selectivitatea intenției de plecare din țară. În momentul în care controlăm efectul de facultate cu variabile sociodemografice, tabloul pe care îl obținem este diferit și mult mai stabil. Numai studenți de la istorie, din ciclul licență, rămân în situația de propensiune maximă de emigrare potențială. Plecărilor de la Drept, Teologie și Limbi și Literaturi Străine nu mai sunt influențate semnificativ de facultatea de apartenență în noua variantă de analiză.

Diferențe de nuanță apar și în legătură cu facultățile pentru care mobilitatea potențială este minimă. La cazul Psihologiei, pe care îl știam din tabelul 5, se adaugă și Facultatea de Litere și, parțial (cu nivel de semnificație de numai 0.10) Facultatea de Teologie.

În condițiile în care analiza din tabelul 6 se face separat pentru nivelurile licență, masterat și doctorat, apar puncte noi de potențial maxim de emigrare la master-Administrație Publică și la Sociologie-doctorat. De ce este așa, iarăși este de lămurit prin aprofundarea cercetării. Foarte probabil, însă, că modelele de predicție sunt bine specificate.

Selectivitatea sociodemografică a migrației potențiale din Universitatea București este foarte bine conturată, cu diferențieri majore de pattern între licență, master și doctorat. Cea mai bogată determinare a migrației potențiale se înregistrează pentru nivelul de licență. **Propensiunea cea mai mare de plecare în străinătate se înregistrează pentru studenții de la licență care au avut anterior sondajului o bursă în străinătate, au note mari și, paralel cu studiile, sunt și angajați pentru lucru.** Faptul de a fi avut experiența străinătății este stimulativ pentru migrația potențială în străinătate nu numai pentru studenții de la licență ci și pentru cei de la master, și la un nivel de probabilitate mai mic, și pentru cei de la doctorat. Altfel spus, dacă ai avut o bursă în străinătate în perioada licenței, probabilitatea de a dori să mai pleci, fie tot pentru studii, fie pentru lucru, fie pentru ambele motive, este semnificativ mai mare. Este efect de cunoaștere a destinațiilor posibile dar și de posibile motivații suplimentare date de capitalul relațional în străinătate.

În legătură cu probabilitatea sporită de emigrare potențială a studenților de la licență cu rezultate bune la examene, aceasta poate fi interpretată și ca expresie a unui gen de socializare anticipativă de tipul ”mă pregătesc mai bine aici pentru a putea fi competitiv în străinătate”. Poate fi vorba, însă, și de cealaltă fațetă a relației de tipul ”din moment ce sunt mai bun aici ar fi bine să plec în străinătate la master sau la doctorat sau lucru pentru că am competitivitatea necesară”.

Tabelul 7. Predicția intenției de a pleca din țară pentru studii sau pentru lucru a studenților din Universitatea București în următorii cinci ani

Predictori		În următorii 5 ani intenționați să plecați în străinătate pentru master/doctorat/lucru (1 da, 0 nu). Ecuatie pentru nivelul...		
		Licență	Master	Doctorat
caracteristici socio-demografice	a avut bursă în străinătate (1 da, 0 nu)	1.107 *	1.065 **	.885
	studentă (1 da, 0 nu)	-.088	-.692 **	-.490
	Indice al gravității percepute a practicilor negative în IA (GRAVITATE)	.002 *	.004 ***	.005
	crede că facultatea se îndreaptă într-o direcție bună (1 da, 0 nu)	-.318	-.564 *	-2.384 ***
	crede că instituțiile academice promovează IA (INSTITUTII)	-.084	-.498 ***	.508 *
	este și angajat la o firmă (1 da, 0 nu)	.395 *	-.794 **	.529
	a avut note foarte mari, la ultima sesiune din anul trecut (1 da, 0 nu)	.532 **	-.433	-.138
student la facultatea de ... din Universitatea București (1 da, 0 nu)	istorie	1.295 *	.352	.081
	filosofie	.578	.205	-1.049
	matematică	.128	.145	-19.291
	literatură și limbi străine	-.154	-.222	-.700
	administrație publică	-.273	2.633 **	
	drept	-.444	.036	2.455
	sociologie	-.453	-.360	.245 **
	psihologie	-.867 *	-.355	.459
	litere	-.891 *	.618	.476
	teologie	-.998	.100	-.246
Constantă	.263	.512	.079	
Pseudo R2	.137	.255	.318	

Ipozeza H3 referitoare la propensiunea sporită de emigrare potențială pentru studenții cu gândire critică este consistent susținută de analizele din tabelul 7. Estimarea indirectă pentru gândirea critică este dată de valorile referitoare la integritatea academică și la evaluarea propriei facultăți. Studenți de la licență și de la master care au o toleranță redusă la încălcarea normelor de integritate academică și, implicit, o gândire critică accentuată pentru domeniu, sunt și cei care au intenții bine structurate de a pleca în străinătate. Tot în linie de gândire critică este semnificativ și faptul că studenții de la master și de la doctorat care apreciază că propria facultate ”se îndreaptă într-o direcție bună” sunt, în același timp, foarte puțin orientați spre plecarea în străinătate. **Modelul de gândire care se află în spatele acestei relații empirice este de tipul ”dacă am cu cine face carte în această facultate nu este necesar să mă grăbesc cu plecarea în străinătate”**. Deocamdată, cu datele din acest sondaj INTEGUNIV, dintr-un singur an, rezultă că propensiunea de migrație în străinătate a studenților este influențată de o mulțime de factori, dar rămâne semnificativă și calitatea educației asigurată la nivelul facultății respective.

După cum am menționat deja, intențiile de plecare în străinătate diferă și prin conținutul lor, pentru studiu, pentru lucru sau cu ambele obiective. Explorăm în continuare profilurile cauzale specifice pentru fiecare dintre aceste forme de migrație potențială (Tabel 8 comparativ cu Tabel 7).

Tabelul 8. Predicția tipurilor de intenții de migrație în următorii cinci ani

Predictori		Intenții de migrație pentru...		
		studiu	lucru	studiu și lucru
		b	b	b
caracteristici socio-demografice	A avut bursă în străinătate (1 da, 0 nu)	0.700 **	-0.044	0.593
	Studentă (1 da, 0 nu)	-0.472	-0.352	-0.306
	Indice al gravității percepute a practicilor negative în IA (GRAVITATE)	0.002	0.003	0.001
	Crede că facultatea se îndreaptă într-o direcție bună (1 da, 0 nu)	-0.808 ***	-0.370	-0.695 **
	Crede că instituțiile academice promovează IA (INSTITUTII)	-0.038	-0.172 **	-0.245 *
	eEte și angajat la o firmă (1 da, 0 nu)	-0.369	-0.420	-0.296
	A avut note foarte mari, la ultima sesiune din anul trecut (1 da, 0 nu)	0.554 ***	-0.681 **	-0.099
student la facultatea de... din Univ. București (1 da, 0 nu)	Istorie	2.184 ***	0.409	1.014 ***
	Drept	1.665 ***	-2.203 ***	0.167 **
	Teologie	1.563 ***	-1.771 ***	-0.573 ***
	Litere	1.014 *	-0.378	-0.539 ***
	Limbi și Literaturi Străine	0.970 ***	-0.307	-0.396 ***
	Filosofie	0.951 *	-0.787 ***	0.560 ***
	Administrație Publică	0.935 *	0.109	0.294 ***
	Matematică	0.851 *	-0.447	0.707 ***
	Sociologie	0.593	-0.334	0.448 ***
	Psihologie	0.465	-1.336 ***	-0.508 ***
	constantă	-1.735 ***	-0.088	-0.626 **
Pseudo R2		0.078	N=937	Nr. culsetere =12
Sursa de date: sondaj INTEGUNIV 2018. Regresie multinomială cu tipul de intenție de migrație ca variabilă dependentă. Categoria de referință la variabila dependentă „fără intenția de migrație”. Categoria de referință pentru facultate ca predictor - alte facultăți. Nivelurile de semnificație (p) determinate în baza unor erori standard robuste, generate prin comanda cluster(facultate), în STATA. Date ponderate. Nivel de semnificație (p): * 0.05, ** 0.01, *** 0.001. Am marcat cu bold coeficienții de regresie semnificativi pentru p<-.10. IA - integritate academică. Indicii GRAVITATE și INSTITUȚII sunt descriși în Sandu et al 2018, p.65.				

Cele două analize pe intenție de migrație și pe tipuri de intenții se susțin reciproc. Proiectul de plecare în străinătate continuă să fie semnificativ mai mare pentru cei care au avut decât pentru cei care nu au beneficiat de burse în străinătate și atunci când analiza se face pe tipuri de obiective ale plecării. În plus, cu noua analiză din tabelul 8 putem constata că efectul de stimulare a emigrării potențiale este semnificativ și maxim la cei care vor să plece pentru studiu și nesemnificativ la cei care doresc să meargă în străinătate pentru lucru sau studii+lucru. Similar, studenți cu rezultate foarte bune la examene au o probabilitate mai mare de a avea proiecte de plecare în străinătate. Regularitatea este valabilă pentru cei care doresc să meargă la studii, nu și pentru cei care vizează plecarea la lucru. Regăsim aceeași idee din analizele anterioare referitoare la o selectivitate pozitivă a migrației potențiale funcție de performanțele educaționale. Studenții foarte buni tind să aibă în mai mare măsură proiecte de migrație pentru studii. În comentariu reluăm ideea că pare să fie vorba de o interacțiune între aspirația de a pleca în străinătate pentru studii și performanțele educaționale din universitatea bucureșteană de la nivelul căreia au fost culese datele de sondaj.

Profilul de cultură critică (măsurat prin intoleranța față de abaterile de la normele de integritate academică) pare să fie mai puțin important pentru conținutul intenției de migrație decât pentru intenția

în sine . Regăsim în noua analiză ideea că percepția asupra facultății în care învață cel interviuat contează în decizia sau în proiectul de migrație în străinătate. Dacă studentul consideră că „lucrurile merg în direcția bună” la nivelul facultății din Universitatea București în care studiază, atunci probabilitatea ca acesta să aibă dorință sau plan de plecare în străinătate este semnificativ mai mică, mai ales pentru cei care vor să plece la studiu sau pentru lucru și studiu. Similar, percepția pozitivă asupra activismului actorilor instituționali din universitate în a descuraja încălcarea normelor de integritate academică pare să descurajeze proiecte de plecare în străinătate, în special pentru studiu sau pentru studiu+lucru.

Condiționarea dorinței sau intenției de plecare în străinătate de facultatea în care studentul se află, pare să fie mult mai puternică dacă analiza se face nu pe ciclul de educație universitară ci pe motivația plecării. Facultățile de Istorie, Drept, Teologie și Litere favorizează în cel mai înalt grad structurarea intențiilor de plecare la studii în străinătate. Dorința de a pleca în străinătate pentru studii și lucru este de maximă intensitate la studenții de la istorie, matematică, filosofie, sociologie și administrație publică. După cum am menționat deja în comentariile la tabelul 5, astfel de intenții au, foarte probabil, determinare multiplă legată de profilul facultății sau de oferta de locuri de muncă în țară, după terminarea facultății.

Motivația de a pleca în străinătate pentru lucru, cumulat sau nu cu cea pentru studiu este dominantă. Așa apare situația atât din Tabelul 5 cât și din răspunsurile la o întrebare deschisă de tipul ”Ce vă atrage cel mai mult la experiența de studiu în străinătate ” (Tabelul 9). Ponderea cea mai mare de respondenți care indică atracția pentru lucru în străinătate este la cei de la licență (32%, față de numai 22% în rândul celor de la master sau de la doctorat).

Tabelul 9. Motive declarate pentru intenția de a studia în străinătate

Pe dumneavoastră personal ce vă atrage cel mai mult la experiența de studiu în străinătate?	Licență	Master+doctorat	Total
Șanse sporite de a lucra, după studii, în străinătate	32	22	28
Posibilitatea de a primi îndrumarea unor profesori cu renume	13	17	14
Accesul la biblioteci și materiale științifice	10	21	14
Posibilitatea de a stabili interacțiuni cu colegi din mai multe țări	10	4	8
Posibilitatea de a vizita și cunoaște o țară nouă	15	13	14
Prestigiul social pe care îl oferă studiul în străinătate	4	8	5
Alte aspecte	12	12	12
Nu răspund	5	4	4
Total %	100	100	100
N	204	109	313

Sursa de date: sondaj INTEGUNIV 2018. Nu sunt incluși în analiză cei 7 studenții care au precizat motive dar nu au declarat ciclul universitar de apartenență și cei care nu au dat niciun fel de răspuns la întrebarea despre motivație.

Profilul motivațional al migrației potențiale este puternic diferențiat între cele două categorii de studenți, de la licență versus master+doctorat. În cea de-a doua categorie motivația legată de

calitatea profesorilor și a infrastructurii pentru cercetare în posibilele țări de destinație este consistent mai puternică decât în gruparea celor de la licență. În același registru este de notat și preferința studenților de la master-doctorat pentru ținte de destinație unde au asigurat în mai mare măsură un prestigiu științific ridicat.

Concluzii și discuție

Migrația potențială a studenților din România este abordată în acest material prin comparații multiple, verticale și orizontale. Pe dimensiunea verticală sunt specificate particularități ale intențiilor și motivațiilor de plecare în străinătate la nivel de țară, regiune și universitate. La primul nivel, de țară, profilele de migrație potențială ale studenților din România sunt comparate, orizontal, cu cele din alte țări de emigrare (Lituania și Slovacia), de imigrare (Marea Britanie, Suedia și Germania) și de emigrare-imigrare (Spania, Italia, Irlanda). La nivelul al doilea regional am operat cu caracteristici de dezvoltare economică și socială ale regiunilor de tip NUTS2 din toate cele nouă țări menționate. Tot la acest nivel am reconstituit în detaliu profiluri de motivație a migrației potențiale pentru patru regiuni istorico-geografice (București-Ilfov, Transilvania, regiuni sudice și regiuni estice) ale României. Cel de-al treilea nivel de analiză reprezintă, în fapt, un studiu de caz pe migrația potențială din Universitatea București. Datele pentru primele două niveluri de analiză reprezintă un extras din baza de date generată prin printr-un sondaj internațional referitor la mobilitatea tinerilor (Sandu, Tufiș, 2018). Pentru studiul de caz în Universitatea București am apelat la date din sondajul asupra integrității academice (Sandu, Vasile, Ilinca 2018).

Motivația de migrație potențială pentru studenții din România se înscrie în modelul specific țărilor de emigrare, cu preponderența interesului pentru locul de muncă sub aspectul salarizării, șanselor de a avea o carieră profesională de succes sau de a putea obține un loc de muncă prin detașare din țara de origine (Tabel 2). Efectul de țară asupra motivației de migrație potențială pentru realizarea unei cariere profesionale mai bune este maxim în cazul studenților din România. Faptul este semnificativ pentru **gradul ridicat de frustrare a studenților români în privința perspectivelor pe care le au în țară în parcurgerea unui drum profesional de succes**. Prin contrast, studenții din țările de imigrare – precum Germania, Marea Britanie și Suedia - intenționează să plece în străinătate mai ales pentru motive legate de educație și de șanse de a câștiga noi abilități profesionale. **Migrația de stil de viață este, de asemenea specifică unora dintre țările de imigrare (Germania și Suedia) dar și unor țări de emigrare-imigrare precum Irlanda.**

Capitalul relațional asociat cu rude și prieteni aflați în străinătate constituie principalul motiv de migrație potențială în special pentru studenții din Italia.

La nivel regional, pare să conteze mai mult nivelul de dezvoltare socială, estimat prin speranța de viață la naștere decât cel referitor la dezvoltarea economică, estimată prin produsul intern brut per capita. În mod particular, regiunile de tip NUTS2 cu nivel de dezvoltare socială ridicat sunt favorabile

dezvoltării unor motivații de migrație potențială în străinătate în special prin motive referitoare la orientarea spre servicii publice de calitate, condiții mai bune de calitate a vieții și prezența rudelor și a prietenilor în țările de destinație. Constatarea este interpretabilă (vezi Figurile 1 și 2) printr-o configurație ipotetică în care **efectul de regiune dezvoltată social la origine stimulează o migrație de revenire intensă și, simultan, un profil bine conturat de gândire critică**. Aceste sunt variabilele intermediare prin care, foarte probabil, nivelul ridicat de dezvoltare socială sub aspect regional poate contribui în special la cristalizarea unor motivații de tip social pentru migrația potențială.

În afara efectelor de țară și de regiune de origine, contează, desigur, și efecte ale caracteristicilor socio-demografice ale studenților în structurarea intențiilor de plecare în străinătate. **Faptul de a fi fost deja în străinătate favorizează în special motive de remigrare centrate pe dorința de a merge spre destinații cu nivel ridicat de calitate a serviciilor publice.**

Pornind de la constatările rezultate din analiza la nivel de țară au fost formulate trei ipoteze referitoare la migrația potențială a studenților din Universitatea București, în termeni de intensitate a intențiilor de migrație, motivație educațională versus motivație legată de locul de muncă și gândire critică asociată experiențelor de migrație anterioare în străinătate. Toate cele trei ipoteze care susțin așteptări ca studenții bucureșteni orientați spre migrația în străinătate sunt susținute prin rezultatele studiului de caz, în principal la nivelul celor care sunt în etapa studiilor de licență. Probabil că în unele cazuri să fie vorba și de nemulțumiri ne-economice legate de perspectivele de carieră, calitatea serviciilor publice etc.

Comparația între studenții din cele patru regiuni istorico-demografice din România pune clar în evidență prevalența motivației salariale și de carieră profesională specifice studenților bucureșteni în raport cu cei din celelalte regiuni analizate.

Intențiile de plecare în străinătate în Universitatea București sunt structurate în special la nivelul studenților de la licență. Doresc să plece nu atât pentru studii sau pentru lucru ci cumulativ pentru studii și lucru în străinătate. Pentru acest gen de motivație cumulativă cea mai mare propensiune de plecare este la studenții de la facultățile de istorie, matematică, filosofie, sociologie și administrație publică. Sunt, probabil, facultăți pentru care oferta de locuri de muncă în țară este foarte săracă.

Motivațiile declarate pentru migrația potențială a studenților din Universitatea București sunt puternic diferențiate între cei de la licență și cei de la master-doctorat. În ambele cazuri **dominantă este motivația pentru lucru în străinătate dar intensitatea acestei motivații este consistent mai puternică la studenții de la licență decât la cei de la master-doctorat. Pentru cei care sunt deja în ciclul master sau doctorat în țară, dorința de merge în străinătate pentru profesori mai buni, pentru infrastructură de cercetare superioară și pentru prestigiu academic sporit este mai puternică decât pentru studenții de la licență.**

Anexe

Anexa 1. Gruparea motivațiilor intenției de migrație în străinătate/stabilitate pentru studenți pe factori (scoruri factoriale)

Motivații	Factori (grupări de motivații)									Comunalitatea variabilei în analiza factorială
	salarii	ocupare pentru carieră	locuire	capital uman	familie si prieteni	servicii publice de vcalitate	stil de viață și climă	calitatea vieții și sănătate	detașare prin companie	
salarii	1.017	.008	-.016	.005	.010	.011	-.034	-.011	-.025	.999
educație noi abilități profesionale	.004	-.034	.021	-1.027	-.022	.000	-.021	-.009	-.034	.999
locuire	.087	.319	-.075	-.336	.060	-.047	.097	.049	.158	.533
locuire	.023	.119	.550	-.056	-.039	-.020	.004	-.115	.183	.703
familie prieteni	-.005	.046	.022	-.019	-.884	-.033	-.097	-.060	-.027	.779
carieră	.045	-.029	-.018	-.007	-.492	.012	.319	.061	.115	.506
ocupare	.044	.815	-.013	-.024	-.002	-.011	.027	.054	.063	.766
transparentă/corupție	.027	.791	.047	.028	-.036	-.014	-.020	-.064	-.057	.670
servicii publice	-.001	.005	-.031	.003	-.009	-.917	-.009	.008	-.005	.800
stil de viață	.046	.009	.242	-.073	.033	-.293	.054	-.101	.215	.592
climă	-.028	.081	-.037	-.062	-.004	-.038	.555	-.200	.011	.500
calitatea vieții	.049	-.034	.214	.000	-.055	-.095	.376	.003	.018	.331
îngrijirea sănătății	.093	.107	.051	-.025	-.004	-.070	.046	-.552	.062	.624
companie	.062	-.042	.054	-.023	-.100	-.037	.121	-.522	.122	.593
companie	.027	.019	.075	.000	-.021	-.074	-.050	-.091	.596	.575
Valoare proprie a factorului după rotire (%):	25.9	3.5	19.5	5.0	5.7	2.7	2.3	1.4	0.6	

Sursa de date: sondaj YMOBILITY, 2015, studenți și elevi de 18-25 ani, cu și fără intenții de migrație în următorii cinci ani. N=7523. Date ponderate. Analiză factorială: Maximum Likelihood, Oblimin with Kaiser Normalization, rotire în 13 iterații. Goodness of fit test=4.3, p=0.636. Motivele de migrație/stabilitate sunt măsurate pe scale Likert de câte 5 puncte, scalare directă. Valorile absente sunt înlocuite cu media seriei. KMO=0.908.

Anexa 2. Intenții de emigrare temporară sau definitivă în următorii cinci ani în nouă țări din Uniunea Europeană (%)

Țara de rezidență	Intenții de migrație în următorii cinci ani					total
	fără intenție	improbabil	nedecis	probabil	da, sigur	
Irlanda	12	7	23	42	16	100
România	16	8	28	33	15	100
Italia	9	12	25	40	14	100
Suedia	20	16	24	28	12	100
Spania	14	12	23	38	12	100
Marea Britanie	17	15	31	26	12	100
Slovacia	14	15	30	29	11	100
Germania	14	18	25	33	10	100
Letonia	22	20	27	24	7	100
Total	14	14	26	34	12	100

Sursa de date: sondaj YMOBILITY, 2015

Referinte

- Hox, J. J. (2010). *Multilevel analysis: Techniques and applications*. Routledge. *New York*.
- Sandu, D., Toth, G., & Tudor, E. (2018). The nexus of motivation–experience in the migration process of young Romanians. *Population, Space and Place*, 24(1).
- Sandu, D., Tufiş, P. 2018. [Spheres of Life in Youth Migration Processes: a Multicountry and Multilevel Approach](#), section in the research report of H2020 project YMOBILITY, Youth mobility: maximizing opportunities for individuals, labour markets and regions in Europe, 2015-2018.
- Sandu, D., Vasile, M., Ilinca, C. 2019. *Integritatea Academică la Studenți. Sondaj în Universitatea din București*. Editura Universității din București.

Note

¹ În chestionarul aplicat în cadrul proiectului european YMOBILITY referirea la capitolul ocupare se face la studenți (students) care pot fi studenți în cadrul universitar sau elevi. Pentru a asigura comparabilitatea cu datele sondajului INTEGUNIV din Universitatea București am limitat intervalul de vârstă al celor selectați din baza YMOBILITY la cei care s-au declarat studenți de vârstă cuprinsă între 18 și 25 ani.

² PIB per capita din media Uniunii Europene era, în 2015, anul de sondaj YMOBILITY, de 56% pentru România, 64% pentru Letonia și 77% pentru Slovacia (disponibil la <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>, consultat ianuarie 2019).

³ Numărul studenților de 18-25 de ani din România, incluși în sondajul internațional asupra mobilității tinerilor (YMOBILITY), este de 477. Dintre aceștia, 228 sunt cei care aveau, la data sondajului, intenții structurate de a pleca din țară în următorii cinci ani.

⁴ Toate formulările din text referitoare la diferențele între mediile din Tabelul 3 sunt bazate pe teste de semnificație a diferențelor dintre mediile de pe același rând, pentru nivelul de semnificație p=0.05. Calculele aferente nu sunt prezentate aici.

⁵ În chestionarul de culegere a datelor din sondajul YMOBILITY au fost înregistrate regiunile de tip NUTS2 și NUTS3 aferente rezidenței obișnuite a celor intervievați on line. Analizele centrate pe regionalizarea motivației de migrație potențială din România operează cu o regrupare a celor opt regiuni de dezvoltare

(NUTS2) dat fiind numărul redus de cazuri selectate în eșantion pentru anumite regiuni. Regruparea celor opt regiuni de dezvoltare în cadrul a patru regiuni istorico-geografice a fost făcută ținând seama criteriilor de regiune istorică (regiunile Centru, NV și Vest aparțin Transilvaniei ca regiune istorică, în sensul extins al conceptului), vecinătate, nivel de dezvoltare.